

LİBERASYON VE EKONOMİK MARJİNALLEŞME HİPOTEZLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DEKİ KADIN SANIK SAYISINDAKİ DEĞİŞİM: EKONOMETRİK BİR İNCELEME

Nadira Seyidova¹, İmren Alakuş²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 31.12.2019

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 08.04.2020

Özet

Sosyal bilimlerde suçtaki cinsiyet farkı tartışmalı meseledir. Suçtaki bu fark yıllar içinde azalmıştır. Ekonomik marjinalleşme ve liberasyon hipotezi bu gerçeğe yönelik kapsayıcı açıklamalar sunmaktadır. Bu hipotezler çeşitli ülkeler ve dönemler için test edilmiştir. Bu çalışma, Türkiye'deki suçtaki cinsiyet farklılığını değerlendirmek için yukarıda bahsedilen hipotezleri kullanmıştır. Ekonomik ve sosyal göstergeler yardımıyla istatistikler analiz edilmiştir. Göstergeler için zaman serileri yöntemine başvurulmuştur. Serilerde durağanlık ADF ve PP birim kök testleri ile sınanmıştır. ARDL eşbütünleşme ve Granger nedensellik testleri seriler arasındaki ilişkileri araştırmak için kullanılmıştır. Hipotezler ve çıktılar ışığında çalışma, Türkiye'deki kadın suçuna yönelik mevcut durumu değerlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Liberasyon hipotezi, Ekonomik marjinalleşme hipotezi, Suç, Zaman serileri analizi.

CHANGE IN THE NUMBER OF WOMEN DEFENDANTS IN TURKEY WITHIN LIBERATION AND ECONOMIC MARGINALIZATION HYPOTHESES FRAMEWORK: AN ECONOMETRIC INVESTIGATION

Abstract

Gender gap in crime is the controversial issue in the social sciences. The gap in the crime has narrowed for the years. Economic marginalization and liberation hypothesis present comprehensive explanations towards this fact. These hypothesis have tested for many different countries and periods. This study used abovementioned hypothesis for evaluating the gender gap in crime in Turkey. It analysed statistics with the help of economic and social indicators. Methods of time series analysis were applied for the indicators. Stability in the series was examined by ADF and PP unit root tests. ARDL cointegration and Granger causality tests were used for researching relations between series. In the light of findings and hypothesis, the study evaluated current situation towards female criminality in Turkey.

Key Words: Liberation hypothesis, Economic marginalization hypothesis, Crime, Time series analysis.

¹ Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, mail: nadireseyidova@yahoo.com.tr, ORCID: 0000-0002-2375-8426

² Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, mail: imren.alakus@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8349-180X

1. Giriş

Kriminolojideki en güçlü bulgu, kadınların erkeklerden daha az suç işlediğidir. Bu sebeple, 1980'e kadar suçlardaki cinsiyet farklılıkları çok fazla dikkat çekmemiştir. Suçun erkek dünyasına bağlı olduğu düşünülmüştür. Kadınların suç işlemesi/işleyebileceği ise göz ardı edilmiştir. Kadın suçlulara yönelik araştırmalar yapılsa da bu araştırmalar çok sınırlı olmuştur. Bu çalışmalar sadece fuhuş ve şiddete eğilimli kadının ahlakına dair analizleri kapsamıştır. Bu dönemde ve çalışmaların hedeflediği konularda sınırlı sayıda kadın, suç işlediğinden dolayı bu kadınların hasta olduğu görüşleri de dile getirilmiştir (Islam, Banarjee ve Khatun, 2014:1).

Bazı kriminologlar, kadınların suç işlemesini ciddiye almadıkları için bu konuyla ilgili açıklamalara olan ihtiyacı da göz ardı etmişlerdir. Bazıları da cinsiyet farkının sosyal gerçek olduğu ve erkeğin daha fazla suç işlemesinin tarihsel ve kültürel faktörlerle ilişkili olmadığı düşüncesiyle kadınların suç işlemesi üzerine yapılan araştırmaları önemsememişlerdir. Bazı araştırmacılar ise teorilerin cinsiyet farkı gözetmemesinin doğruluğunu savunmuşlardır. Böylelikle suç alanında toplumsal cinsiyetin oynadığı rol göz ardı edilmiştir. Fakat zamanla bu durum değişmiştir. Bugün birçok veri kaynaklarına göre kadının suç oranı artmakta ve suçtaki cinsiyet farkı azalmaktadır (Heimer, 2000; Lauritsen, Heimer ve Lynch, 2009; Steffensmeier, Schwartz, Zhong ve Ackerman, 2005; Steffensmeier, Zhong, Ackerman, Schwartz ve Agha, 2006).

Örneğin, 2004'ten 2013'e kadar dünya çapında erkek mahkûmların sayısı ortalama senelik %1,5 değişim ile %15 artmıştır. Kadın mahkûmların sayısı da ortalama senelik % 1,9 değişim ile bu dönemde %18'e kadar artmıştır (Heiskanen ve Lietonen, 2016:26). Suçtaki cinsiyet farkındaki değişim, Türkiye'de de verilerle desteklenmiştir. İstatistikî raporlara göre, Türkiye'de erkek mahkûmların sayısında 1998-2016 yılları arasında senelik ortalama %1 oranında değişim yaşanırken kadınlar için bu oran %1,2 olmuştur (TÜİK, 2017). Yani suçtaki cinsiyet farkının Türkiye'de de aynı yönlü değiştiği gözlemlenmiştir. Kadınların suç işleme sayısı erkeklerin suç işleme sayısından daha hızlı şekilde artmıştır. Bu durum da, suçtaki cinsiyet farkını azaltmıştır. Bu nedenle, Türkiye'ye yönelik kadın-erkek suç sayısında yakınlaşmanın araştırılması önem teşkil etmiştir.

Çalışmanın amacı, Türkiye'de kadın sanık sayısındaki değişimi ve suçta cinsiyet farkındaki azalmayı ortaya koymaktır. Çalışmanın temel hipotezi, ekonomi ve sosyal alandaki verilerin kadın sanık sayısını etkileyeceğidir. Türkiye'de suç-cinsiyet farklılıkları çerçevesinde araştırmaların sınırlı olması mevcut çalışmanın önemini göstermektedir.

Çalışmada Türkiye'de 1991-2016 yılları arasındaki kadın sanık sayılarının toplam sanık sayısı içindeki payının bazı ekonomik ve sosyal göstergelerle ilişkisi liberasyon ve ekonomik marjinalleşme hipotezleri çerçevesinde zaman serileri analiz yöntemleri kullanılarak incelenecektir. Liberasyon hipotezi başlığı altında kadın sanık sayılarının kadın işgücü, eğitime katılımları ve ücretli/sigortalı kadın çalışan göstergeleri ile ilişkisi incelenecektir. Ekonomik marjinalleşme hipotezinde ise ergen anne sayısı, kadınların işsizlik oranı ve güvencesiz çalışan kadın sayısı göstergelerinin kadın sanık sayılarıyla ilişkisine bakılacaktır.

Mevcut hipotezlerin ekonometrik olarak araştırılması için öncelikle serilerin durağanlığı incelenecektir. Bu amaçla ADF (Augmented Dickey Fuller) ve PP (Philips-Perron) birim kök testleri kullanılacaktır. Daha sonra serilerin uzun vadede birlikte hareket edip etmediklerini araştırmak amacıyla Johansen Eşbütünleşme testine başvurulacaktır. Son olarak, Granger nedensellik testi ile seriler arasındaki sebep sonuç ilişkisi araştırılacaktır. Zaman serileri analizinin yanı sıra 2000-2016 yılları

arasındaki toplumsal cinsiyet farklılığı endeksi (Gender Gap Index) analiz edilecektir. Bu çıktılar, hipotezler ışığında yorumlanarak çalışmanın sonuçları değerlendirilecektir.

2.Kadınların Suç Eğilimine Getirilen Açıklamalar

1970'lerden önce suça yönelik sosyolojik çalışmalarda sadece erkek suçlulara odaklanılmıştır. Bu suçlar, grup kademesinde veya yapısal davranışlar açısından incelenmiştir. Fakat kadın suçu üzerine yapılan çalışmalarda aynı perspektif kullanılmamıştır. Genellikle kadın suçuna yönelik açıklamalar cinsiyetçi kavramlar üzerine kurulmuş veya psikolojik noksanlık açısından ele alınmıştır. Kadının suç işlemesine bireysel anormallik (Lombroso ve Ferrero, 1898:30), hormonal veya menstrüel faktörlerin (Dalton, 1964: 263) neden olduğu açıklamaları da getirilmiştir.

Kısacası, erkek suçuna yönelik yapılan araştırmalarda olduğu gibi kadın suçlarını sosyal yapı veya sosyal eşitsizlik açısından ele almak yerine bireysel anormallik, noksanlık veya biyolojik farklılık açıklamaları tercih edilmiştir. Örneğin Pollak (1950), kadın suçunun biyolojik farklılıktan kaynaklandığına yönelik görüş bildirmiştir.

1960'ların sonu ve 1970'lerin başında kriminolojinin basite indirgenmiş ve cinsiyetçi yaklaşımına feminist eleştiri gelmiştir. Daly ve Chesney-Lind'e (1988:92) göre bu dönem kriminolojinin, feminizmin farkına varış dönemi olmuştur. Bu dönem boyunca araştırmacılar suçla ilişkili teorilerde kadına ilgi gösterilmemesini sorgulamaya ve araştırmada erkek egemen yargılara dikkat çekmeye başlamışlardır. Erkek merkezli ve erkek suçlarını açıklayan genel teoriler eleştirilmiştir.

Son dönemdeki cinsiyetler arası suç davranışları çalışmalarına bakmadan önce erken dönem çalışmalarını tekrar ifade etmekte fayda vardır. Erkek ve kadının suça yönelik davranış farklılıklarıyla ilgili erken dönemde yapılan çalışmalarda yukarıda da bahsedildiği gibi kadın suçlular normal dışı olarak ifade edilmiş ve kadınların, erkek suçluların sahip olduğu biyolojik ve psikolojik özellikleri gösterdikleri ortaya koyulmuştur. Daha sonra kriminologlar ve sosyologlar kadınların suç işleme sayısındaki artışı açıklayan başka paradigmlar kullanmışlardır. Sosyo kültürel faktörler bu çalışmalarda ele alınmıştır. Bunun sonucunda ise suçtaki cinsiyet farkının toplumsal cinsiyet rolünün sonucu olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca, geçmiş çalışmalara cevaben, suç işlemedeki cinsiyet farkının biyolojik farklılığın bir sonucu olması durumunda bunun zaman veya mekâna göre farklılık göstermeyeceği vurgulanmıştır. Fakat çalışmalar farklılık gösterdiğini gözler önüne sermiştir (Puhmann, 2015:5).

“Kadın suçluluğu ve suç” ile ilgili yakın dönem çalışmaları, Freda Adler ve Rita J. Simon ile başlamıştır. Bu çalışmalar kriminolojide kadınının görünürlüğünü artırma, kadının suçla ilişkisini sadece kurban olarak değil suçlu olarak da irdeleme ve suçu cinsiyet farklılıklarının sonucu olarak değil toplumsal cinsiyet farklılıklarının bir ürünü olarak algılama üzerine kurulmuştur (Walklate, 2007).

Kadınların suç işlemesine ve suçta cinsiyet farkının azalmasına yönelik İngiltere ve Galler, Kanada ve ABD temelinde çok sayıda çalışmalar yapılmıştır (Box ve Hale, 1983; Fox ve Hartnagel, 1979; Steffensmeier, 1993). Bu çalışmalarda kadın suçlu sayısındaki artış bazen erkek suçlu sayısındaki artışı aşmış ve bazen de erkeklerin suç işleme oranları kadınların suç işleme oranlarından daha fazla azalmıştır. Her iki durumda da suçtaki cinsiyet farklılıkları azalmıştır. Fakat kriminologlar bu farklılığın sebebini kesin olarak ortaya koyamamaları da bazı açıklamalar öne sürmüşlerdir. Kadının özgürleşmesi ve ekonomik durumu suçtaki cinsiyet farkının azalmasını açıklamaya çalışan faktörler olmuştur. Bu bağlamda liberasyon ve ekonomik marjinalleşme hipotezleri toplumsal cinsiyete özgü teoriler olup kadının suç işlemeye yönelişini açıklamak için oluşturulmuşlardır.

Adler ve Simon, kadının özgürleşme hareketini ve çalışma hayatına girmesini suç bağlamında araştırmışlardır. Onlara göre artan özgürlüğün kadınların suç işlemesine etkisi olmuştur. Yani, yasal engellerin kaldırılması ve kadınların kamu alanına girmeleri kadının suç işleme kapasitesini artırmıştır.

Önceki çalışmalar sosyolojik araştırmalara değinmezken Simon ve Adler bu bağlamda katkıda bulunmuştur. Her ne kadar bu iki görüş suç ve kadın hareketi arasında pozitif yönde ilişki kurması nedeniyle eleştirilmişse de bu alana yaptıkları katkıları göz ardı edilmemiştir (Simpson, 1989:610).

Diğer önemli ve geniş çapta kabul gören açıklama, ekonomik marjinalleşme hipotezi olmuştur. Bu hipoteze göre suçta cinsiyet farklılıklarının azalmasının sebebi kadınların finansal istikrarsızlığındaki artıştır. Yani, kadın erkeğe göre ekonomik olarak dezavantajlı olduğunda kadının suç oranı artmıştır. Bu hipotez karşılaştırmalı argümana dayanmıştır. Bazı araştırmalarda kadının suç oranlarının artması, kadının mutlak yoksulluğundaki artışa bağlanmıştır (Heimer, 2000:428). Kısacası, her iki hipotez suçtaki cinsiyet farkının azalmasına yönelik sosyo ekonomik açıklamalar sunmuşlardır. Aşağıda iki hipotez detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

2.1. Liberasyon Hipotezi

Kriminolojik araştırmalarda en önemli bulgu olan, erkeklerin kadınlardan daha fazla suç işlediği tespiti, yukarıda da ifade edildiği gibi son dönemde suçta cinsiyet farkının azalmasıyla gerçekliğini yitirmiştir. Liberasyon hipotezi bu farkın azalmasına yönelik yeni bir açıklama getirmiştir. Bu hipoteze göre, kadınların artan ekonomik ve sosyal bağımsızlıkları kadınların suç oranlarını arttırmıştır. Bu durum da suçtaki cinsiyet farkını azaltmıştır (Heimer, 2000:429).

Liberasyon, pozitif anlama sahip olsa da kadının suça yönelimini açıklamak için kullanıldığında negatif anlam kazanmıştır. Liberasyon sonucunda kadınların geleneksel feminen özelliklerini yitirdiklerine ve erkeklerle birçok bakımdan benzer olmaya çalıştıklarına inanılmıştır. Bu sürecin yan etkisi olarak suçta artış görülmüştür (Andrasczyk, 2017:80).

Benzer şekilde bir başka araştırmada, suçtaki cinsiyet farklılığının, kadın ve erkek arasında sosyal eşitsizliğin en fazla olduğu ülke ve gruplarda en yüksek olacağı belirtilmiştir. Bu sebeple, suçlardaki cinsiyet oranının ülkeden ülkeye değiştiği ifade edilmiştir. Ayrıca çalışma, kadın ve erkeğin sosyal rolleri benzeştiğinde kadının suç işleme oranının yükseleceğini ve yavaş yavaş erkek oranını yakalayacağını altını çizmiştir (Sutherland, Cressey ve Luckenbill, 1992:180).

İlk olarak Simon ve Adler tarafından bu argüman uygulanmıştır 1975 yılında yayınlanan *Sisters in Crime: The Rise of New Female Criminal* kitabı detaylı bir şekilde kadınların suç yönelimlerini analiz etmiştir (Adler, 1975). Bu çerçevede, kadınların suç işleme oranlarındaki artış, kadının özgürleşmesi ve sosyal hayattaki bağımsızlığına bağlanmıştır. Kadın suç işleme oranlarının artışı, erilleşme süreciyle ilişkili görülmüştür. Kadının, özel alan ve kamu alanı arasındaki ayırım ortadan kalktığı için daha agresif, kendine güvenen ve cesaretli olduğu ifade edilmiştir. Kısacası, bu hipotez, kadınların suç işleme oranının artmasını erkek için ayrılmış aktivitelere kadınların katılabilmesine bağlamıştır (Andrasczyk, 2017:82).

Liberasyon hipotezi, kadının, özgür oldukça daha agresif, saldırgan ve inatçı bir kişiliğe bürüneceklerini savunmuştur. Buna ek olarak kadının, suç işlemeyi başarı ve refah elde etmede araç olarak kullanmayı öğreneceğini ve bu nedenle şiddete daha fazla eğilimli olacağı ifade edilmiştir. Kadının erilleşme süreci sonucu hem mülkiyet hem de şiddet saldırılarındaki suç oranlarında artış olacağı belirtilmiştir (Small, 2000:75). Yani kadınların suç işleme oranlarının, toplumsal cinsiyet normları kısıtlamalarından ve geleneksel cinsiyet rollerinden özgürleştiğinde artacağı ileri sürülmüştür (Hsieh ve Schwartz, 2018:31).

Rita Simon da kadın suç oranındaki artışı, kadının sosyal hayatında değişen koşullara bağlamıştır. *Women and Crime* kitabında biyolojik faktörleri kadının suça yönelimiyle alakasız görmüştür. Simon, kadının sosyal alanda daha fazla yer almasıyla suça yönelimindeki artış arasında

Sanık Sayısındaki Değişim: Ekonometrik Bir İnceleme

ilişki bulmuştur (Simon, 1975). Bu kapsamda, kadının emek piyasasına yüksek nitelikli iş gücü olarak girdikçe mülkiyet ve işle alakalı suç yönelimlerinin artacağı ifade edilmiştir (Andraszczyk, 2017:82).

Liberasyon hipotezi, erkeklerin sosyal fırsatları, ağırları ve kabiliyetleri kadınlardan daha fazla olduğu için suç alanında daha aktif olduklarını savunmuştur. Eğer kadının fırsatı, verimliliği ve sosyal iletişimi artarsa kadının da suç oranında artış olacağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan kadın daha fazla becerikli ve eğitilmiş olursa ekonomik olarak bağımsız olacağı belirtilmiş ve böylece kadınların şiddet temelli suç oranları azalacağı savunulmuştur. Kadınlar daha eğitilmiş ve daha bağımsız olduklarında karşılaştıkları durumları daha az şiddet yollu çözecekleri ifade edilmiştir (Islam vd., 2014:8).

Kısacası, hipotez, 1960'lar ve 1970'ler arasındaki dönemde kadının suç işleme sayısındaki artışı 1960'lardaki kadın hareketine ve buna paralel olarak kadının özgürleşmesine dayandırmıştır (Heimer, 2000:442). Yani kadın hareketinden önce kadının davranışlarının sosyal roller ile kontrol altında tutulduğu ifade edilmiştir. Kadın hareketiyle ise bu sınırlamalar çeşitli yasal reformlar ile kaldırılmıştır. Fakat yukarıda da ifade edildiği gibi hipotez içinde farklı noktaların altı çizilmiştir. Örneğin, bir taraftan, artan özgürlük ile kadının daha iddialı, agresif ve maskülen olduğu ve bu sebeple suç işlemek için yapısal fırsatlar elde ettiği ifade edilmiştir (Puhmann, 2015:20). Yani, cinsiyet rollerinin ve tutumlarının benzeşmesinin şiddet ve mülkiyet suçlarını da içine alan tüm suç çeşitlerinde kadınların suç işleme oranını arttırdığı ileri sürülmüştür. Diğer taraftan ise kadının iş gücüne katılım oranının artmasının işyerinde suç için yeni fırsatlar oluşturduğu ifade edilmiştir (Heimer, 2000:442). Diğer bir deyişle bu bakış açısından suçta genel bir artıştan ziyade sadece artan özgürlükle alakalı alanlarda (ekonomik suçlar) artış olacağı ve kadınların daha az ötekileştirilmesinden ötürü şiddet suçlarında azalma olacağı ileri sürülmüştür (Puhmann, 2015:20).

Kadınlar tarafından işlenen suç eylemlerinin yapısındaki değişim bu teorinin varsayımlarını doğrulamıştır. Geçmişte kadınların işledikleri suçlar genelde geleneksel ahlakı çiğnemek ve fuhuş olmuştur. Son dönemde ise kadınlar tarafından işlenen suçların doğasında değişim olmuştur. Kadınların işledikleri suçlar arasına beyaz yaka suçlar, dolandırıcılık gibi türler eklenmiştir (Islam vd., 2014:7).

Fakat birkaç çalışma bu teorinin kusurlu olduğunu göstermiştir. Bunun sebebi kadın suçluların özellikleri olmuştur. Bu suçluların özgürleşmiş veya bağımsız karakterize edilemeyeceği belirtilmiştir (Hunnicut ve Broidy, 2004:132). Bir diğer taraftan da özgürleşmenin olduğu yerlerde suç oranlarında azalma gerçekleşmiştir. Örneğin, ABD'de 1960-1985 arasında kadınların iş gücüne katılımındaki artışa rağmen bu dönemde kadın yolsuzluk ve hırsızlık suçlarında azalma gerçekleştiği analiz edilmiştir. Bu çalışmalar kadının iş gücüne katılımındaki artışın suç oranlarında cinsiyet oranlarının değişimiyle ilgili olan teze katkıda bulunmamıştır (Steffensmeier ve Streifel, 1992: 92). Diğer taraftan, 1982 yılında Roy Austin, kadın özgürleşmesinin kadın suçu üzerinde etkisini araştırmış ve özgürleşme ve kadın suçu arasında ilişki bulmuştur (Austin, 1982:425). Yani hipotezin uygulanabilirliği dönemlere ve ülkelere göre değişebilmektedir.

Liberasyon hipotezinde dikkat edilmesi gereken en önemli konu göstergelerdir. Liberasyon araştırmasında bağımsız değişkenleri seçmek yanlış yorumların önüne geçmek için çok önemlidir. Örneğin, kadın iş gücüne katılım bu kapsamda gösterge olarak kullanılmaktadır. Fakat bu değişken tek başına kadınların özgürleşmesini göstermemektedir. 2. Dünya savaşıdan beri kadın iş gücündeki artışın çoğu düşük maaşlı sektöre yönelik olmaktadır. Bu nedenle kadın iş gücüne katılımının ekonomik özgürleşmenin net bir göstergesi olarak ele alınamayacağı öne sürülmektedir. Çünkü kadının iş dünyasına girişi özgürleşme çağrısından ziyade ekonomik bir gereklilik olmaktadır. Boşanma da bir diğer gösterge olarak ele alınan değişkendir. Boşanma, kadınların özgürleşme hareketi olarak okunabilir. Fakat kadınlar boşanmadan sonra önemli finansal zorluklar yaşamaktadırlar. Kadınların en yoksul kesimi çocuğuyla tek yaşayan kadınlardır (Hunnicut ve Broidy, 2004:136).

Bahsi geçen göstergelerin finansal zorluğa da işaret etmesi bu çalışmayı bir başka hipoteze yönlendirmektedir. Ekonomik marjinalleşme ve liberasyon hipotezi rakip hipotezler olarak görülebilmektedir (Hunnicut ve Broidy, 2004:132). Bu kapsamda ekonomik marjinalleşme hipotezi aşağıda ana hatlarıyla incelenecektir.

2.2. Ekonomik Marjinalleşme Hipotezi

Kadınların suç işlemesine yönelik getirilen bir diğer açıklama ekonomik marjinalleşme hipotezidir. Bu hipotez, liberasyon hipotezi gibi kadının özgürleşmesiyle değil kadının finansal olarak kısıtlanması ve kadın suç oranının artması arasındaki ilişkinin varlığını ileri sürmüştür.

Genel olarak kadınların suç işleme yönelimleri ekonomi temelli olarak karakterize edilmiştir. Kadınlar, baskın bir şekilde şiddet içermeyen mülkiyet suçlarına ve hırsızlığa yönelmişlerdir. Kadın suç oranları erkek suç oranlarından çok düşük olmasına rağmen ekonomik suçlarda kadınların oranı istikrarlı biçimde zamanla artmıştır. Son yarım asırdır suç oranları ve yoksulluk kadınlar arasında artış göstermiştir. Bu nedenle, kötüleşen ekonomik durumlarla suç arasında nedensel ilişki olduğu düşünülmüştür. Kadının yoksulluğu ve suç işlemesi arasındaki bağlantıyı ifade eden ekonomik marjinalleşme hipotezi, suçtaki cinsiyet farkındaki azalmaya yönelik en yaygın açıklamalardan biri olmuştur (Hunnicut ve Broidy, 2004:135).

Ekonomik marjinalleşme hipotezinin destekçileri iş gücüne kadın katılımının daha fazla olmasının toplumsal cinsiyet eşitliğine veya kadınlar için ekonomik koşulların gelişmiş olmasına işaret etmediğini iddia etmişlerdir (Daly ve Chesney-Lind, 1988:91). Yukarıda da ifade edildiği gibi ekonomik ihtiyacın sonucu olarak kadınlar daha çok niteliksiz işlerde çalışmışlardır. Bu sebeple bu artışı sadece özgürleşme temelinde değerlendirmek doğru değildir.

Hipoteze göre, kadınlar yoksulluk ve ekonomik güvensizliğe bir cevap olarak suç işlemişlerdir. Bu hipotez, işsizliği, kötü maaşı, niteliksiz işleri, yetersiz refah ödemelerini ve hane halkının tüm sorumluluğunu alan kadınların sayısındaki artışı suçtaki cinsiyet farkının azalmasının temel sebepleri olarak görmüştür (Islam vd., 2014:7). Bunlara ek olarak, kadının suç işlemesinin temel sebepleri, toplumda düşük pozisyonda olma, prestiji olmayan mesleklerle uğraşma ve sosyal ve profesyonel hedefleri yerine getirmeye imkân bulmama şeklinde listelenmiştir (Small, 2000:76). Kısacası, bu hipotez kadının erkeğe oranla artan finansal zorluğunu suçta cinsiyet farklılıklarının azalmasının temel sebebi olduğunu savunmuştur.

Hipotezin kuramsal temeli konusunda araştırmacılar arasında ortak görüş olmamasına rağmen hipotez, kadın suçlarına yönelik çalışmalarda sık sık kullanılmıştır. Örneğin, Steffensmeier (1993:424–425) yoksulluğu, kadınların suç yönelimindeki değişimin temel faktörü olarak ele almıştır. Box ve Hale 1951-1980 dönemi için kadının kayıtlı işsizliğinin İngiltere ve Galler'de kadın sanık oranı üzerinde bazı etkisinin olabileceğini raporlamıştır. Çalışmada kadın işsizliği, kadınların şiddet ve mülkiyet suçları işlemeleriyle pozitif ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Box ve Hale, 1984:495).

Steffensmeier ve Streifel 1965-1986'ya ait ABD verilerini kullanarak kadının ekonomik marjinalleşme hipotezini yorumlamıştır. Çalışmalarında hane halkının tüm sorumluluğunu üstlenen kadın sayısındaki artışın kadının mülkiyet suçu, ev soygunu ve fuhuş suçlarından ötürü tutuklanmalarıyla pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Steffensmeier ve Streifel, 1992:97). Genel olarak bu hipotez ve yapılan çalışmalar, kadının ekonomik durumunun (faktörler; aile parçalanması, işsizlik, niteliksiz veya düşük maaşlı işlerde istihdam) kadın suçuyla ilişkili olduğunu ileri sürmüştür (Heimer, 2000:452).

Bahsi geçen faktörlere ek olarak, bazı araştırmacılar kadın suçlarındaki artışa hangi faktörlerin sebep olduğuna dair başka potansiyel açıklama bulmuşlardır. Nispi maaş farkı bu bağlamda

incelenmiştir. Nitelikli ve niteliksiz işlerde maaş farklılığı olağan olmasına rağmen bu maaş farkının kadın için erkeğe olandan daha fazla olması bu hipotez bağlamında incelenen faktörlerden biri olmuştur (Gavrilova ve Campaniello, 2015:7).

Kısacası, liberasyon ve ekonomik marjinalleşme hipotezleri ile uzun zaman boyunca kadınların suç işleme eğilimlerinin göz ardı edilmesi önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Bu hipotezler ile kadının sosyal ve ekonomik durumları incelenerek suça yönelimleri arasındaki ilişkinin varlığı analiz edilmiştir. Bu çalışmada da Türkiye örnek olayı kullanılarak hipotezlerin uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

3. Sayısal Analiz

Zaman serileri analizinin yapılabilmesi için verilerin aynı frekansta, düzenli ve aynı kriterler temelinde hesaplanarak açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanısıra analize dahil edilen zaman periyodu da önem arz etmektedir. Türkiye'de adli sicil istatistiklerinin 1986, okula kayıt istatistiklerinin ise 1991 yılından itibaren açıklanması analizin zaman periyodunu kısıtlamaktadır. Buna ek olarak, çalışmanın hipotezlerine temel olabilecek tüm göstergelerin cinsiyet temelinde gruplandırılmaması çalışmayı etkileyen bir diğer önemli kısıtlamadır.

Önceden de belirtildiği gibi analize dahil edilen dönemde Türkiye'de kadın ve erkek sanık sayılarının toplam sanık sayılarına oranında ters yönlü trend gözlemlenmektedir. Bu dönemde kadın sanık sayılarının toplam sanık sayılarına oranında artış yaşanırken, erkek sanık sayısının toplam sanık sayısına oranında azalış yaşanmıştır. Liberasyon ve ekonomik marjinalleşme hipotezlerini Türkiye için sayısal olarak test etmek amacıyla bazı ekonomik ve sosyal göstergeler seçilerek zaman serileri oluşturulmuş, daha sonra bu seriler arasındaki ilişkiler EViews 10 yazılımı aracılığıyla ekonometrik olarak analiz edilmiştir. Liberasyon hipotezi, kadın sanıkların toplam sanıklara oranı ile kadın işgücüne katılımının toplam işgücüne oranı, maaşlı ve sigortalı çalışan kadınların toplam kadın istihdamına oranı ve lise eğitimine kayıtlı kadınların toplam kadınlara oranı serileri ile test edilmiştir. Ekonomik marjinalleşme hipotezi ise kadın sanıkların toplam sanıklara oranı ile ergen yaşta (15-19) doğum yapan kadınların aynı yaştaki 1000 kadına oranı, kadın işsizlik oranının toplam kadın işgücüne oranı ve sosyal güvencesiz çalışan kadınların toplam kadın çalışanlara oranı serileri ile test edilmiştir. Veriler yıllık frekansta olup, 1991-2019 periyodunu kapsamaktadır. Verilerin program çıktılarında yer alan kısaltmaları, tam isimleri ve kaynakları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Analizde Kullanılan Değişkenler

Kısa Ad	Açıklama	Kaynak
CKSTS	Kadın sanıkların toplam sanıklara oranı	T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü
CLFTF	Kadın işgücüne katılımının toplam işgücüne oranı	Dünya Bankası (World Development Indicators)
CWSWF	Maaşlı ve sigortalı çalışan kadınların toplam kadın istihdamına oranı	Dünya Bankası (World Development Indicators)
CSETF	Lise eğitimine kayıtlı kadınların toplam kadınlara oranı	Dünya Bankası (World Development Indicators)
CAFR	Ergen yaşta (15-19) doğum yapan kadınların aynı yaştaki 1000 kadına oranı	Dünya Bankası (Gender Statistics)
CUEF	Kadın işsizlik oranının toplam kadın işgücüne oranı	Dünya Bankası (World Development Indicators)
CVEF	Sosyal güvencesiz (sigortasız) çalışan kadınların toplam kadın çalışanlara oranı	Dünya Bankası (World Development Indicators)

Serilerin yıllık değişimlerinin hangi faktörlerden etkilendiğini ölçmek amaçlandığı için seriler bir önceki yılın değerlerine oranlanarak analize dahil edilmiştir. Analizin yapılabilmesi için önkoşul olarak serilerin durağanlıkları test edilmiştir. Durağanlık kavramı genel olarak zaman serisi verilerinin belirli bir zaman aralığında yatay eksen boyunca saçılım göstermesi, artma veya azalma trendinin olmaması şeklinde tanımlanabilir (Gujarati ve Porter, 2014:744). Serilerin durağan olmamaları daha sonra yapılan eşbütünleşme analizlerinde sahte regresyona yani sonuçların hatalı olmasına sebep olmaktadır. Serilerin durağanlıklarını sınamak için ADF (Augmented Dickey Fuller) ve PP (Phillips-Perron) testleri kullanılmıştır.

ADF testine göre, H_0 hipotezi “seride birim kök vardır” olarak sınanmaktadır. Çıktılarda hesaplanan test istatistiği tablo kritik değerinden büyükse veya test olasılık değeri sınanan anlamlılık düzeyinden (%1, %5 veya %10) küçükse H_0 hipotezi reddedilmektedir (Dickey ve Fuller, 1981:1057). Yani seride birim kök olmadığına, serinin durağan olduğuna karar verilmektedir. Eğer test istatistiği tablo kritik değerinden küçükse ve test olasılık değeri sınanan anlamlılık düzeyinden büyükse, H_0 hipotezi reddedilememektedir. Böylece seride birim kök olduğuna veya durağan olmadığına karar verilir. Bu durumda durağan olmayan serinin durağanlık seviyesini tespit etmek için serinin farkı alınır.

ADF testi yapısal kırılma ve bununla birlikte bazı etkileri de gözardı ettiği için eleştirilmektedir. Eleştirilen diğer etkiler, trend etkisi ve trende bağlı olarak oluşabilecek hata terimlerine ilişkin standart hatanın farklı olmasına bağlı etkiler olarak sıralanabilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için Phillips-Perron tarafından PP birim kök testi geliştirilmiştir (Phillips ve Peron, 1998:335-346).

Tüm değişim serileri seviye değerlerinde durağanlaşmıştır. ADF ve PP test sonuçları Tablo 2 ve 3'teki gibidir:

Tablo 2: ADF ve PP test sonuçları (seviye değerlerinde, trend ve sabit terim dahil)

Seri	ADF test sonuçları		PP test sonuçları	
	T-stat	Prob	T-stat	Prob
CAFR	-2.77	0.2187	-3.04	0.1393
CKSTS	-4.13*	0.0153	-4.05*	0.0182
CLFTF	-5.98*	0.0002	-6.08*	0.0002
CSETF	-3.98*	0.0214	-4.01*	0.0203
CUEF	-5.63*	0.0005	-9.70*	0.0000
CVEF	-3.43	0.0664	-3.05	0.1362
CWSWF	-3.87*	0.0271	-3.84*	0.0292

Not: * %5 anlamlılık düzeyinde serinin durağan olmasını ifade etmektedir

Tablo 3: ADF ve PP test sonuçları (birinci fark, trend ve sabit terim dahil)

Seri	ADF test sonuçları		PP test sonuçları	
	T-stat	Prob	T-stat	Prob
CAFR	-4.32*	0.0104	-4.36*	0.0094
CVEF	-4.22*	0.0164	-6.71*	0.0000

Not: * %5 anlamlılık düzeyinde serinin durağan olmasını ifade etmektedir

Tablo 4: Mackinnon Kritik Değerleri

Kritik Değer	ADF Testi	PP Testi
	Eğim ve Sabit Terim	Eğim ve Sabit Terim
% 1	-4.33	-4.33
% 5	-3.58	-3.58
% 10	-3.22	-3.22

Tablolarda yer alan prob değerlerinin 0.05 ten küçük olması ve t istatistik değerlerinin Mackinnon kritik değerlerinden küçük olması serilerde H_0 hipotezinin reddedilmesine olanak tanımaktadır. Serilerde birim kök olmadığı veya serilerin durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Serilerden bazıları seviye değerlerinde bazıları ise birinci farklarında durağanlaşmıştır. Seviye değerinde durağan olmayan CAFR ve CVEF serilerinin birinci derece farkı alındığında durağanlaştığı gözlemlenmiştir. ADF ve PP birim kök testlerine paralel olarak Ng-Perron birim kök testi de yapılmıştır. MZ_α , MZ_t , MSB ve MPT olmak üzere dört farklı alt testten oluşan Ng-Perron testi ADF ve PP testlerinin eleştirildiği noktalar için güvenilirliği artırmaktadır.

MZ_α ve MZ_t testleri için temel hipotez “seride birim kök vardır”, MSB ve MPT testlerinde ise temel hipotez “seride birim kök yoktur” şeklinde kurulmaktadır. MZ_α ve MZ_t testleri için hesaplanan test istatistikleri asimptotik kritik değerlerden küçük olursa temel hipotez reddedilememektedir. Seride birim kök olduğu, yani durağan olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. MSB ve MPT testlerinde ise hesaplanan test istatistikleri asimptotik kritik değerlerden küçük olursa temel hipotez kabul edilmektedir. Seride birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Sevüktekin ve Çınar, 2017: 389).

Serilerin Ng-Perron birim kök testlerinin sonuçları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Ng-Perron Test Sonuçları (seviye değerleri, eğim ve sabit terim dahil)

Değişkenler	Denkleme Dahil	MZ _α	MZ _t	MSB	MPT
CAFR	Eğim ve ST	-5.86704*	-1.62420*	0.27683	15.3774
CKSTS	Eğim ve ST	-13.4773*	-2.58803*	0.19203	6.80513
CLFTF	Eğim ve ST	-13.5102*	-2.57941*	0.19092	6.85418
CSETF	Eğim ve ST	-13.3000*	-2.57857*	0.19388	6.85255
CUEF	Eğim ve ST	-13.8033*	-2.62346*	0.19006	6.62214
CVEF	Eğim ve ST	-12.2074*	-2.44906*	0.20062	7.57805
CWSWF	Eğim ve ST	-13.1662*	-2.55137*	0.19378	7.00029

Not: * %5 anlamlılık düzeyinde serinin durağan olmasını ifade etmektedir

Olasılık Değeri	Denkleme Dahil	MZ _α	MZ _t	MSB	MPT
1%	Eğim ve ST	-23.800	-3.42000	0.14300	4.03000
5%	Eğim ve ST	-17.3000	-2.91000	0.16800	5.48000
10%	Eğim ve ST	-14.2000	-2.62000	0.18500	6.67000

Tüm seriler MZ_{α} ve MZ_t testlerinde seviye değerlerinde durağanken, MSB ve MPT testlerinde seviye değerlerinde durağan değillerdir. Bu nedenle serilerin birinci farkı alınarak durağanlıkları araştırılmıştır.

Tablo 6: Ng-Perron Test Sonuçları (birinci fark, eğim ve sabit terim dahil)

Değişkenler	Denkleme Dahil	MZ _a	MZ _t	MSB	MPT
CAFR	Eğim ve ST	-11.4510*	-2.38205*	0.20802	8.01183
CKSTS	Eğim ve ST	-11.9116*	-2.43977*	0.20482	7.65364
CLFTF	Eğim ve ST	-17.7443*	-2.97807*	0.16783*	5.13867*
CSETF	Eğim ve ST	-32.6824*	-4.04120*	0.12365*	2.79499*
CUEF	Eğim ve ST	-1.29346*	-0.77227*	0.59706	66.0565
CVEF	Eğim ve ST	-12.8763*	-2.53719*	0.19704	7.07785
CWSWF	Eğim ve ST	-26.5731*	-3.64507*	0.13717*	3.42923*

Not: * %5 anlamlılık düzeyinde serinin durağan olmasını ifade etmektedir

Olasılık Değeri	Denkleme Dahil	MZ _a	MZ _t	MSB	MPT
1%	Eğim ve ST	-23.800	-3.42000	0.14300	4.03000
5%	Eğim ve ST	-17.3000	-2.91000	0.16800	5.48000
10%	Eğim ve ST	-14.2000	-2.62000	0.18500	6.67000

Serilerin birinci farkları alındığı zaman CLFTF, CSETF ve CWSWF serilerinin dört alt test için de birinci derece farklarında durağan oldukları, diğer serilerin ise MZ_{α} ve MZ_t testlerinde göre durağan, MSB ve MPT testlerine göre ise durağan olmadıkları gözlemlenmiştir.

ADF, PP ve Ng-Perron birim kök testlerinin nihai sonuçları yorumlandığında serilerin bazılarının seviye, bazılarının ise birinci fark değerlerinde durağanlaştığı sonucuna varılmaktadır.

3.1. Eşbütünleşme Testi

Serilerin bir kısmı seviye değerlerinde bir kısmı ise birinci farklarında durağan olduklarından hem liberasyon hem de ekonomik marjinalleşme hipotezleri için serilerin uzun dönem ilişkilerini incelemek amacıyla ARDL (Autoregressive Distributed Lag) testi uygulanmıştır. Otoregresif dağıtılmış gecikme modeli olan ARDL yaklaşımı hem seviye(I(0)) hem gecikme(I(1)) hem de seviye ve gecikme değerlerinde (I(0) & I(1)) durağanlaşan seriler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olup olmadığını araştırmaya olanak tanımaktadır (Sevüktekin ve Çınar, 2017: 577). Analizi yapmak için ilk aşamada uygun gecikme uzunlukları belirlenmiş, daha sonra test sonuçlarının çıktılarını özetlenmiştir. Temel Hipotez eşbütünleşme ilişkisi yoktur şeklinde oluşturulurken alternatif hipotez seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi vardır şeklinde yorumlanmaktadır.

$H_0 : \delta_1 = \delta_2 = \delta_3 = \delta_4 = 0$ (Eşbütünleşme yoktur)

$H_1 : \delta_1 \neq \delta_2 \neq \delta_3 \neq \delta_4 \neq 0$ (Eşbütünleşme vardır)

Tablo 7: Sınır Testi Kritik Değerleri

	Alt Sınır I(0)	Üst Sınır I(1)
10 %	2.676	3.586
5%	3.272	4.306
1%	4.614	5.966
Liberasyon Hipotezi	F istatistik	3360.86 (0.000)
Optimum Gecikme Uzunluğu	(1,0,0)	
Ekonomik Marjinalleşme Hipotezi	F istatistik	7.560293 (0.000)
Optimum Gecikme Uzunluğu	(1,0,0)	

*Gecikme uzunluğunun belirlenmesinde AIC kullanılmıştır.

F istatistik Değerleri alt sınır değerlerinden küçük olduğunda eşbütünleşme ilişkisi olmadığı, üst sınır değerlerinden büyük olduğunda ise eşbütünleşme ilişkisi vardır yorumu yapılmaktadır. F istatistik değerleri sınanan her iki hipotez için de üst sınır değerlerinden büyük olduğu için seriler arasında uzun dönemli ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8: Liberasyon Hipotezi ARDL (1,0,0) Modeli İçin Uzun Dönem Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Olasılık Değeri
CKSTS	0.155350	0.4344
CLFTF	0.034264	0.8636
CWSWF	0.602819	0.0478*
CSETF	0.701551	0.0395*
<i>Tanımlayıcı İstatistikler</i>		
R ²	0.30538	
Düzeltilmiş R ²	0.178893	
F-İstatistiği	2.470606	(0.0000)
BG Serisel Korelasyon (LM)	0.646865	(0.5338)
Değişen Varyans (White)	0.473620	(0.9106)
Normallik (Jarque-Berra)	0.101073	(0.950719)

Tablo 9: Ekonomik Marjinalleşme Hipotezi ARDL (1,0,0) Modeli İçin Uzun Dönem Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Olasılık Değeri
CKSTS	0.066474	0.7445
CAFR	-1.364003	0.4299
CUEF	-0.097611	0.3272
CVEF	-0.656258	0.0873*
<i>Tanımlayıcı İstatistikler</i>		
R ²	0.247026	
Düzeltilmiş R ²	0.116074	
F-İstatistiği	1.886382	(0.0000)
BG Serisel Korelasyon (LM)	0.663881	(0.5253)
Değişen Varyans (White)	0.466324	(0.9109)
Normallik (Jarque-Berra)	5.575597	(0.061557)

Her iki hipoteze ait uzun dönem çözülen modelin tahmin sonuçları ve tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde modellerde değişen varyans, otokorelasyon ve normalliğe ilişkin sorunlara rastlanmamıştır. Bu sonuçlar incelenen değişkenler arasında ilişki bulunduğu, uzun dönemde birlikte hareket ettiklerini, her iki modele dahil edilen bağımsız değişkenlerinin uzun vadede bağımlı değişkenleri etkilediğini göstermektedir.

Liberasyon hipotezi kapsamında test edilen değişkenlerin uzun vadeli ilişkileri incelendiğinde maaşlı ve sigortalı çalışan kadınların toplam kadın istihdamına oranı ile kadın işgücüne katılımın toplam işgücüne oranının kadın sanıkların toplam sanıklara oranı üzerinde uzun vadede pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekonomik marjinalleşme hipotezinin sınamaları ise uzun vadede sosyal güvencesiz çalışan kadınların toplam kadın çalışanlara oranının uzun vadede kadın sanıkların toplam sanıklara oranı üzerinde negatif etkisi olduğunu göstermektedir.

Her iki model için bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü dikkete alındığında bu değişkenlerin yanısıra modele dahil edilmeyen değişkenlerin etki faktörlerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Modellerde yer alan değişkenlerin aralarındaki kısa vadede nedensellik ilişkisinin olup olmadığını göstermek için Granger nedensellik testi yapılmıştır. Eğer bir değişkenin (X) geçmiş bilgileri, bir diğer değişkenin (Y) ileriye dönük tahmin edilmesinde fayda sağlarsa, fayda sağlayan değişkenin (X) diğer değişkenin (Y) Granger nedeni olduğu söylenmektedir. (Gujarati, 2009: 653-654). Bu test için “H₀: = X değişkeni, Y değişkeninin Granger nedeni değildir” hipotezi sınanmakta ve alternatif hipotez “X değişkeni, Y değişkeninin Granger nedenidir” şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 10: Liberasyon Hipotezi için Granger Nedensellik Testi Sonuçları

H ₀ Hipotezi	Chi-sq	Prob.	Sonuç
CLFTF→CKSTS	2.877803	0.2372	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CWSWF→CKSTS	4.849919	0.0885**	Ho reddedilir. Granger nedensellik ilişkisi var.
CSETF→CKSTS	2.714909	0.2573	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CKSTS→CLFTF	7.425443	0.0244*	Ho reddedilir. Granger nedensellik ilişkisi var.
CWSWF→CLFTF	4.055302	0.1316	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CSETF→CLFTF	3.197011	0.2022	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CKSTS→CWSWF	2.069581	0.3553	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CLFTF→CWSWF	1.473887	0.4786	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CSETF→CWSWF	0.423331	0.8092	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CKSTS→CSETF	3.325069	0.1897	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CLFTF→CSETF	1.596871	0.4500	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CWSWF→CSETF	1.301556	0.5216	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.

Not: * %5; ** %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Liberasyon hipotezi temelinde nedensellik sınaması yapılırken maaşlı ve sigortalı çalışan kadınların toplam kadın istihdamına oranı değişkeninden kadın sanıkların toplam sanıklara oranı değişkenine doğru, kadın sanık sayılarının toplam sanıklara oranı değişkeninden ise kadın işgücüne katılımının toplam işgücüne oranı değişkenine doğru nedensellik ilişkisine rastlanmıştır.

Tablo 11: Ekonomik Marjinalleşme Hipotezi için Granger Nedensellik Testi Sonuçları

H ₀ Hipotezi	Chi-sq	Prob.	Sonuç
CAFR→CKSTS	0.871630	0.3505	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CUEF→CKSTS	0.237513	0.6260	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CVEF→CKSTS	0.197108	0.6571	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CKSTS→CAFR	3.355440	0.0670	Ho reddedilir. Granger nedensellik ilişkisi var.
CUEF→CAFR	0.723572	0.3950	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CVEF→CAFR	0.628741	0.4278	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CKSTS→CUEF	0.246402	0.6196	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CAFR→CUEF	1.197202	0.2739	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CVEF→CUEF	0.198614	0.6558	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CKSTS→CVEF	0.714523	0.3979	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CAFR→CVEF	0.117102	0.7322	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.
CUEF→CVEF	0.924518	0.3363	Ho reddedilemez. Granger nedensellik ilişkisi yok.

Not: * %5, ** %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir

Ekonomik marjinalleşme hipotezi nedensellik analizinde kadın sanıkların toplam sanıklara oranı ile ergen yaşta (15-19) doğum yapan kadınların aynı yaştaki 1000 kadına oranı, kadın işsizlik oranının toplam kadın işgücüne oranı ve sosyal güvencesiz çalışan kadınların toplam kadın çalışanlara oranı serileri ile test edilmiştir. Kadın sanıkların toplam sanıklara oranı değişkeninden CAFR (ergen yaşta (15-19) doğum yapan kadınların aynı yaştaki 1000 kadına oranı) değişkenine doğru nedensellik

ilişkinde rastlanmıştır. Yani, kadın sanıkların toplam sanıklara oranı ergen yaşta doğum yapan kadın oranını etkilemektedir. Bu sonuç aynı zamanda kadınlar arasında okullaşma oranının düşük olduğu durumlarda sigortasız çalışan kadın sayısında artış yaşanması ve ergen yaşta kadınların doğum yapma oranlarının yükseldiği yönündeki görüşleri desteklemektedir.

Belirtilen bulgular uzun vadede kadın sanık sayısını etkileyen faktörleri açıklamak için bazı ipuçları sunmakla birlikte kısa dönemde kadın sanık sayısındaki değişimin ekonomik faktörlerden doğrudan etkilenmediğini göstermektedir. İstatistiklerin yapısı, hukuki düzenlemelerden kaynaklanan değişiklikler ve hesaplama yöntemleri, sınamanın yapıldığı zaman diliminde hem Türkiye hem de dünya genelinde yaşanan gelişmeler de analiz sonuçlarının etkileyen faktörler olmuştur.

4. Sonuç

Sayısal incelemeler sonucunda 1991-2016 yılları arasında Türkiye'de kadın sanık sayılarının toplam sanık sayılarına oranında artış, erkek sanık sayılarının toplam sanık sayılarına oranında ise azalış gözlemlenmektedir. Kadın sanık sayılarının toplam sanık sayılarına oranındaki artışın nedenlerini araştırmak için kuramsal hipotezlere başvurulmuştur. Bu bağlamda, liberasyon ve ekonomik marjinalleşme hipotezleri ele alınmıştır. Hipotezlerin gösterge olarak kabul ettikleri değişkenler temelinde istatistiki veriler zaman serileri analiziyle test edilmiştir.

Liberasyon hipotezi başlığı altında kadın işgücüne katılımının toplam işgücüne oranı, maaşlı ve sigortalı çalışan kadınların toplam kadın istihdamına oranı ve lise eğitimine kayıtlı kadınların toplam kadınlara oranı çalışmanın göstergeleri olarak kabul edilmiştir. Diğer taraftan ekonomik marjinalleşme hipotezi kapsamında ergen yaşta (15-19) doğum yapan kadınların aynı yaştaki 1000 kadına oranı, kadın işsizlik oranının toplam kadın işgücüne oranı ve sosyal güvencesiz çalışan kadınların toplam kadın çalışanlara oranı temel göstergeler olarak belirlenmiştir.

Sayısal analizle birlikte liberasyon ve ekonomik marjinalleşme hipotezleri çerçevesinde serilerin uzun vadede birlikte hareket ettikleri fakat kısa dönemde sadece bazı değişkenler aralarında nedensellik ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Açıklamak gerekirse, yukarıda bahsedilen göstergeler kadın sanık sayıları ile paralel hareket etmekte, fakat bu değişkenlerden sadece maaşlı ve sigortalı çalışan kadınların toplam kadın istihdamına oranının kadın sanık sayılarındaki değişime neden olduğu görülmektedir. Nihai olarak, kadın işgücüne katılımının toplam işgücüne oranı, lise eğitimine kayıtlı kadınların toplam kadınlara oranı, kadın sanıkların toplam sanıklara oranı, ergen yaşta (15-19) doğum yapan kadınların aynı yaştaki 1000 kadına oranı, kadın işsizlik oranının toplam kadın işgücüne oranı ve sosyal güvencesiz çalışan kadınların toplam kadın çalışanlara oranının kadın sanıkların toplam sanıklara oranını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bahsedilen veriler ve bulguların yanında dünya çapında önem teşkil eden toplumsal cinsiyet farklılığı endeksinin göstergeleri de Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini incelemek açısından önemlidir. Bu göstergenin Türkiye için açıklandığı tarih olan 2000 yılından itibaren 2016 yılına kadar mevcut değerler gözlemlendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde artış göze çarpmaktadır. (Ek 1)

Sonuç olarak ekonometrik analiz bulguları ele alındığında, sınamaya tabi tutulan değişkenlerin 1991-2016 yılları arasında kadın sanık sayılarına etkisi olmadığı görülmektedir. Yani kadın sanık sayısı kısa dönemde sınamaya tabi tutulan ekonomik ve diğer göstergelerden etkilenmemektedir. Diğer taraftan kadın sanık sayısının artışı cevap bulunması gereken önemli bir sorudur. Bu temelde, toplumsal cinsiyet farklılığı endeksinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik bulgusu kadının mağduriyet temelli suç işlediği ihtimalini akıllara getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, F. (1975). *Sisters in crime: the rise of the new female criminal*. New York: McGraw-Hill.
- Andrasczyk, W. (2017). The criminal activity of women in selected criminological theories–cultural gender contexts. *Resocjalizacja Polska*, 79-86.
- Austin, R. L. (1982). Women's liberation and increases in minor, major, and occupational offenses. *Criminology*, 20(3-4), 407-430.
- Box, S., & Hale, C. (1983). Liberation and Female Criminality in England and Wales. *The British Journal of Criminology*, 35-49.
- Box, S., & Hale, C. (1984). Liberation/emancipation, economic marginalization, or less chivalry: The relevance of three theoretical arguments to female crime patterns in England and Wales, 1951–1980. *Criminology*, 22(4), 473-497.
- Chesney, L. M. (1986). "Women and Crime": The Female Offender. *Signs: journal of Women in Culture and Society*, 12(1), 78-96.
- Dalton, K. (1964). The Influence of Menstruation on Health and Disease. *Proceedings of the Royal Society of Medicine*, 262-264.
- Daly, K., & Lind, M. C. (1988). Feminism and criminology. *Justice Quarterly*, 5(4), 497-538.
- Dickey D.A. & Fuller W.A., (1981), Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Econometrica*, Vol.49, ss.1057.
- Fox, J., & Hartnagel, T. F. (1979). Changing social roles and female crime in Canada: a time series analysis. *Canadian Review of Sociology*, 16(1), 96-104.
- Gavrilova, E., & Campaniello, N. (2015). Uncovering the Gender Participation Gap in the Crime Market. *IZA Discussion Paper*.
- Gould, E. D., Weinberg, B. A., & Mustard, D. B. (2002). Crime rates and local labor market opportunities in the United States: 1979–1997. *Review of Economics and statistics*, 84(1), 45-61.
- Grogger, J. (1998). Market wages and youth crime. *Journal of labor Economics*, 16(4), 756-791.
- Gujarati, D.N. & Porter D.C. (2012), *Temel Ekonometri*, (Çev: Ü.Şenesen & G.G.Şenesen), Literatür Yayınları, İstanbul.
- Heimer, K. (2000). Changes in the gender gap in crime and women's economic marginalization. *Criminal Justice*(1), 427-483.
- Heiskanen, M., & Lietonen, A. (2016). *Crime and gender*. Helsinki: HEUNI.
- Hsieh, M. L., & Schwartz, J. (2018). Female violence and gender gap trends in Taiwan: offender-behavioral changes or net-widening enforcement explanations? *Feminist criminology*, 13(1), 28-58.
- Hunnicut, G., & Broidy, L. M. (2004). Liberation and Economic Marginalization: A Reformulation and Test of (Formerly?) Competing Models. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41(2), 130-155.
- Islam, M. J., Banarjee, S., & Khatun, N. (2014). Theories of Female Criminality: A criminological analysis. *International Journal of Criminology and Sociological Theory*, 7(1), 1-8.
- Lauritsen, J. L., Heimer, K., & Lynch, J. P. (2009). Trends in the gender gap in violent offending: New evidence from the National Crime Victimization Survey. *Criminology*, 47(2), 361-399.
- Lombroso, C., & Ferrero, W. (1898). *The Female Offender*. New York: D. Appleton and Company.
- Philips, P.,C.,B., & Peron, P., (1998), Testing for a Unit Root in Time Series Regression, *Biometrika*, 1998-75(2), ss.335-346.
- Pollak, O. (1950). *The Criminality of Women*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Puhrmann, A. (2015). *Gender and General Strain Theory: An Examination of the Role of Gendered Strains and Negative Emotions on Crime*. Open Access Dissertations .

Reckdenwald, A., & Parker, K. F. (2008). The influence of gender inequality and marginalization on types of female offending. *Homicide Studies*, 12(2), 208-226.

Sevüktekin M, & Çınar M, (2017), *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi*, Bursa: Dora Yayıncılık, 577-579.

Simon, Rita James. (1975). *Women and Crime*. Lexington, Massachusetts: Lexington Books.

Simpson, S. S. (1989). Feminist Theory, Crime, and Justice. *Criminology*, 27(4), 605-631.

Small, K. (2000). Female crime in the United States, 1963–1998: An update. *Gender Issues*, 18(3), 75-90.

Steffensmeier, D. (1993). National trends in female arrests, 1960–1990: Assessment and recommendations for research. *Journal of Quantitative Criminology*, 9(4), 411-441.

Steffensmeier, D., & Streifel, C. (1992). Time-series analysis of the female percentage of arrests for property crimes, 1960–1985: A test of alternative explanations. *Justice Quarterly*, 9(1), 77-103.

Steffensmeier, D., Schwartz, J., Zhong, H., & Ackerman, J. (2005). An Assessment of Recent Trends in Girls' Violence Using Diverse Longitudinal Sources: Is the Gender Gap Closing? *Criminology*, 43(2), 355-406.

TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist> (Erişim Tarihi: 30.09.2018).

Steffensmeier, D., Zhong, H., Ackerman, J., Schwartz, J., & Agha, S. (2006). Gender Gap Trends for Violent Crimes, 1980 to 2003. *Feminist Criminology*, 1(1), 72-98.

Sutherland, E. H., Cressey, D. R., & Luckenbill, D. F. (1992). *Principles of criminology*. AltaMira Press.

Walklate, S. (2007). *Understanding criminology: Current theoretical debates*. McGraw-Hill Education (UK), 2007. UK: McGraw-Hill Education.

World Bank, <https://data.worldbank.org> (Erişim Tarihi: 30.09.2018).

Ek 1: Yıllar itibariyle GAP göstergesi

Yıllar	GAP
2000	0,535
2001	0,5456
2002	0,5472
2003	0,5447
2004	0,5808
2005	0,5711
2006	0,585
2007	0,5768
2008	0,5853
2009	0,5828
2010	0,5876
2011	0,5954
2012	0,6015
2013	0,6081
2014	0,6183
2015	0,624
2016	0,623

Kaynak: Dünya Bankası.